

О.В. Гнатюк
*кандидат психологічних наук,
провідний науковий співробітник
лабораторії психодіагностики та науково-психологічної інформації
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України,
e-mail: gnatolga@ukr.net*

ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ

Проблема адаптації обдарованих учнів молодшого шкільного віку до навчання пов'язана з вимогами та потребами сучасного суспільства, динамікою його розвитку, що стимулює активність і творчість особистості. В сучасних умовах реформування освіти перед українською школою стоїть важливе завдання – своєчасне виявлення креативних здібностей в учнів, їх подальший розвиток, навчання і виховання цілеспрямованої особистості, що прагне до максимальної реалізації своїх можливостей.

Актуальність проблеми адаптації обдарованих дітей до навчання підтверджують дані наукових досліджень багатьох психологів та педагогів, зокрема О. Антонової, Д. Богоявленської, Ю. Гільбуха, О. Кульчицької, О. Матюшкіна, І. Панова, О. Савєнкова, Н. Шумакова тощо, на думку яких чимало обдарованих учнів не змогли реалізувати себе через несприятливе освітнє середовище – відсутність прагнення успіху, проблеми в стосунках, негативну навчальну мотивацію та ін. Характерні особливості поведінки обдарованих учнів розкрито в працях І. Білої, М. Гнатка, І. Вагощука, М. Лейтеса, В. Моляко, В. Паламарчука, Р. Стенберга, М. Холодної та інших авторів, що свідчить про прагнення науковців розібратися у проблемі обдарованості та сприянню її розвитку у дітей.

Попри велику кількість різних теорій і концепцій розвитку здібностей та обдарованості особистості проблема адаптації обдарованих дітей до навчання в початковій школі залишається недостатньо вивченою через відсутність досліджень особистісних характеристик обдарованих дітей і чинників, що визначають специфіку їхньої адаптації, суперечливість результатів досліджень адаптації обдарованих дітей. Дослідження питань забезпечення адаптації дитини до шкільного життя і розвиток її потенційної та актуальної обдарованості залишається значущим для вчителів початкової школи і батьків першокласників.

Кожний віковий період відзначається своїми фізичними і психічними особливостями, соціальним статусом, видом провідної діяльності. Важливим психічним новоутворенням обдарованих дітей молодшого шкільного віку є новий рівень самосвідомості, що проявляється як внутрішня позиція і зумовлює подальший розвиток таких її складових, як рефлексії, ставлення, самоставлення, оцінки й самооцінки, рівня домагань, цінностей, творення нового образу Я.

Становлення обдарованої особистості у молодшому шкільному віці безпосередньо пов'язане з її адаптацією до умов початкової школи – включенням у нові соціальні стосунки, засвоєнням моральних норм і правил, суспільно значущих цінностей, формуванням навчальної мотивації, самооцінки, особистісних рис тощо. Саме в початкових класах школи закладаються підвалини формування як базових навчальних установок, які в подальшому визначають успішність дитини у шкільному навчанні, можливості її особистісної самореалізації в шкільному середовищі, так і в цілому системи відносин дитини з оточуючим світом і самою собою [2].

Успішна адаптація учнів до навчання залежить перш за все від рівня сформованості основних передумов до навчальної діяльності, спеціальної готовності дитини до школи (рівня її здібностей щодо письма, читання, лічби), а Програма для початкової школи і методика викладання, які довгий час існували в системі вітчизняної освіти, були розраховані лише на дитину, яка не отримала спеціальної підготовки до школи. Внаслідок цього обдаровані учні часто-густо опинялися в ситуації незадоволення власних потреб, уповільнення розвитку наявних у них задатків поки учитель працював на весь клас, не прогнозував подальший розвиток кожного учня та не враховував його здібності.

Зазначимо, що упровадження в освітній процес концептуальних засад Нової української школи [3] та Державного стандарту початкової освіти [1], де пріоритетом є обов'язкова дошкільна освіта, та особистісно орієнтований підхід є ключовим в організації навчально-виховної роботи в школі, – це, на наш погляд, не лише один із чинників, що сприятиме успішній профілактиці дезадаптації школяра до навчання у школі, але й показник створення особливих сприятливих умов для розвитку усіх його творчих здібностей та можливостей.

Адаптаційний процес обдарованих учнів відбувається в конкретному освітньому середовищі початкової школи, яке повинно стати засобом успішної адаптації та становлення обдарованої особистості. Умови початкової школи вимагають, щоб учні перебували в системі суб'єкт-суб'єктної взаємодії «учитель-учень» і «учень-учень» та були співучасниками навчальної діяльності, активного пізнання і спілкування.

Таким чином, пріоритетними завданнями сучасної української початкової школи є створення оптимальних умов для розвитку здібностей, нахилів, обдарувань дітей, оволодіння самостійною пізнавальною діяльністю, включення у соціальні стосунки тощо.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.
2. Кривчикова О., Лясота Т. Психомоторний стан як фактор адаптації учнів початкових класів до умов навчання в школі. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2008. № 2. С. 162–164.
3. Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/>

